

BESZÁMOLÓK

SZEMLÉK

REFERÁTUMOK

Információpolitikai "vitairat"

Tudni vagy nem tudni! Gondolatok egy nemzeti információ-politikához ; Ágoston Mihály, Szluka Emil. - Bp. : Műszaki Könyvkiadó, 1988. - 178 p. ISBN 963 108 264 4

A Műszaki Könyvkiadó gondozásában megjelent könyv hátsó borítóján található ismertető a következő sorokkal ajánlja olvasóinak a benne foglaltakat: "Szokatlan dologra vállalkozott a két szerző – könyvük műfaját tekintve –, mivel nem a begyakorolt formában adták kezünkbe mondanivalójukat. Ha a műfaj

jellemezni akarjuk, akkor leginkább a »vitairat« kifejezés jut eszünkbe. Elhangzott előadások és viták nézetei, útjelentések, tárgyalások anyagai, folyóirat-cikk-részletek, töprengések váltják egymást."

Az ajánló sorok meghatározása a műfajjal kapcsolatban igen találó: a könyv valóban vitairat, méghozzá felettebb szenvedélyes vitairat az információügy érdekében. A szerzők az információval kapcsolatos kérdések óriási területéről szándékoznak átfogó képet adni, miközben egy-egy probléma mélységeinek felvillantását is megkísérlik. Az első részben az informatika fejlődését mutatják be, a második – leg-hosszabb – részben a különféle nemzeti információ-politikák ismertetésével nemzetközi körképet nyújtanak át az olvasónak. A harmadik részben az információügy magyarországi helyzetére koncentrálnak.

Az előszóból – az első olvasásra – meghökkentő, sőt egyenesen sokkoló formában kell tudomásul vennünk a szerzők "tárgybani" meggyőződését: "A világ mai információáramlásából kimaradva a nemzetközi gazdasági életben boldogulást remélni olyan vágyalom, mint egy vívóbajnokságon azt remélni, hogy a gyengébb akkor győz, ha még a szemét is beköti". Ez a meggyőződésük tükröződik és válik tényekkel-érvekkel alátámasztottá a könyv minden további lapján, akár az információ-előállítás, -felhasználás, -fogyasztás szervezéséről, akár az információs rendszerek kialakításáról, akár pedig az információpolitika megteremtésének szükségességéről és sürgetéséről essék szó.

Az első rész – a fejlődés áttekintése – lényegében csak érinti az igen bonyolult kérdéskör kialakulásának egy-egy állomását, illetve mai állásának egy-egy részletét:

- ▶ a kezdeteket,
- ▶ a nemzetközi információáramlás általános jellemzőit,
- ▶ a fejlett tőkés országokban megvalósított információáramlási módokat,
- ▶ a prognosztizálási kísérleteket, de helyenként adós marad az e vonatkozásokban is kínáló elmélyüléssel.

Annál gazdagabb a második rész. Olyannyira, hogy bizvást ki lehet jelteni: az UNESCO információpolitikai irányelveinek és a nemzeti információpolitikáknak itteni bemutatása hiánypótló munka a magyar szakirodalomban. Lapjain egymástól igen különböző társadalmi berendezkedésű és gazdasági fejlettségű országok információpolitikájával ismerkedhet meg az olvasó. Így pl. az Egyesült Királysággal és Indiával, az Amerikai Egyesült Államokkal és a Kínai Népköztársasággal, a Szovjetunióval és Malaysiával stb. Ezek az ismertetések a maguk érveivel, tényeivel és tanulságaival egytől-egyig a harmadik, a magyarországi rész felé mutatnak, nevezetesen azt szuggerálják: igencsak ideje lépünk e téren.

A szerzők a magyarországi helyzet ismertetésekor az információügy előtörténetétől indulnak el, majd a legutóbbi évtizedben tett, de igazi áttörést nem hozó erőfeszítéseken, az információs szolgáltatás – benne a kommunikációs és távközlési infrastruktúra – mai állapotának bemutatásán át jutnak el egy lehetséges nemzeti információs rendszer körvonalazásáig, amelyet Appendixként csatolnak művükhöz. Rá külön is fel kell hívni a figyelmet, hiszen remélhetőleg dolgunk lesz vele a hazai komplex és korszerű információpolitika kialakítása közben és megvalósítása során.

Haraszthy Éva
(OMIKK)

A gyorsítás és az információ

Napjaink Szovjetuniójában a *gyorsítás* egyike azoknak a fogalmaknak, amelyekkel az ország legfontosabb tennivalóit szokták kifejezni. Érdemes tehát elgondolkodni azon, hogy a gyorsítás és az információ miként feltételezi egymást.

Gyorsítás, intenzifikálás, hatékonyság

Az SZKP XXVII. kongresszusán a gyorsítás kétféle értelemben szerepelt. Egyrészt elsődleges értelmében, azaz a *gazdasági növekedés ütemének meggyorsítását* értették rajta. Másrészt másodlagos értelmet is adtak neki, nevezetesen a gazdasági növekedés *minőségi fejlődésének* felgyorsulását jelölte.

A kongresszuson az is kifejezésre jutott, hogy a kétféle gyorsítás nem korlátozódhat a szorosan vett gazdaságra, hanem szükségképpen a társadalmi tevékenységek valamennyi szférájára ki kell terjednie, e szférák összességét át kell hatnia.

Magyarán mondvá: a gyorsítás nem más, mint a társadalmi tevékenységek intenzifikálása, a *társadalom egészének intenzív* – egyszerre felgyorsított és minőségében feljavított – *fejlesztése*. Ezért mindezekelőtt a hatékonyság fogalmával való összefüggését kell feltárni.

Hatékonyságról akkor beszélhetünk, ha a ráfordítások lassabban növekszenek, mint az eredmények. Ugyanakkor a mennyiségi és minőségi változások kölcsönhatására való tekintettel a fejlődés nem mehet végbe csak minőségi tényezők "bevetése" révén. Az intenzifikálási folyamatban tehát feltétlenül megtalálhatók az extenzív fejlődés elemei is. Így az intenzifikálási feladat "veleje": miközben fokozzuk a minőségi tényezők hatását, csökkentjük a mennyiségiekét.

A gyorsított fejlődés információs hipotézise

A fejlődés gyorsítási folyamatait megragadni akarván, felmerül a kérdés: hogyan és miképpen mérhetők? Ehhez olyan mennyiségi kritériumokra

van szükség, amelyeknek a változásából kideríthető, az egyik vagy a másik folyamat gyorsítás-e vagy sem.

Egyes esetekben a részkritériumokból közvetlenül meg tudjuk állapítani a gyorsítás konkrét lefolyását. Bonyolultabb a helyzet akkor, ha e kritériumok komplex válfajaira volna szükség az egész társadalom, vagy azon túlmenően, az anyagi világ ebbéli helyzetének meghatározásához. Itt még nincsenek kidolgozva azok a komplex kritériumok, amelyek alapján a gyorsítás ténye-foka-üteme felől itélkezni lehet. Így az értékelés kényszerűen csupán a jelenség egyik vagy másik oldalát tükröző részkritériumok alapján megy végbe.

Ezek között a részkritériumok között különösen jelentős az *információs*, mivel a haladás meggyorsítása és az információ szorosan összefügg egymással. Mégpedig olyannyira, hogy akár a fejlődés meggyorsításának információs természetéről is beszélhetünk.

A fenti megállapítás igazát a társadalmi fejlődés történetében igen jól figyelemmel lehet kísérni. Mint ismeretes, a munka és a tagolt beszéd voltak azok az ösztönzők, amelyek hatására a majom agya emberivé formálódott. A munka folyamata az emberek kollektív tevékenységét igényelte, és ez nem ment információcseré nélkül. A tagolt beszéd segítségével folyt az emberek kommunikációja, a társadalomnak nevezett egységes rendszerbe való egyesítése. Az anyagi termelés mint a társadalmi élet alapja és a róla szóló, vele kapcsolatos információ a kezdetek kezdetétől benne volt a társadalom, az ember és a természet kölcsönhatásának a folyamatában.

A társadalomban az információ két alapvető fajtáját kell megkülönböztetnünk egymástól: egyrészt az *elvont* információt mint a gondolati és a beszédtevékenység tartalmát, amely a későbbiek során a kommunikáció céljaira más kifejezési formát is öltött, másrészt az *anyagi* információt, amely a műszaki eszközökben és az emberi tevékenység más tárgyiban rögződik. A továbbiakban csak az elvont informá-